

T.F. Smoothed only. 183
Other Size Lencut. 1564

Te Toa Takitini

(I tipu ake i roto i Te Kopara)
Ko te Kopara na Te Pipi-wharauoa
Ko Te Pipi-wharauoa na
Te Kupu Whakamarama o te tau 1898.

Registered at the G.P.O as a Newspaper.

NAMA 1

HASTINGS

AKUHATA 31, 1921

Ta Tatou Pepa.

E whakaatu tenei ki te iwi Maori ko ta tatou pepa kua hikitia mai ki Heretaunga nei perehi ai. Ko te perehi a Atirikona Wiremu i Te Rau kua hokona. E homai ana e Hapata tana perehi ki te Komiti Tumuaki o te Pihopatanga o Waiapu engari no te kimihanga a te Komiti i etahi moni hei hanga whare-perehi, hei hoko whenua hoki hei tuunga mo te perehi ki Nepia nei, kaore i kitea he moni i te uaua o te tuku moni a nga peeke i enei ra.

Kua mutu to tatou mana ki te perehi o Te Rau. Ko ta tatou pepa ka perehitia ki Hēhitingi. Kaore e taetae te whakaatu pehea te roa o ta tatou pepa e perehi ana. Kei a koutou kei te iwi tena. He huruhuru te manu ka rere. Ka kaha ta koutou whangai mai i ta tatou pepa ka mau tonu te perehi. Ko te moni hei kohi ma tatou e mau ai te perehi kei te £150 i te tau. Ko tenei moni ma te pakeha perehi anake me nga pane-kingi. Ko matou ko nga Edita me nga kai-tuhituhi e mahi noa iho ana i runga i te aroha.

I te Hui Topu i tu ki Manutuke ka whakahaeretia tenei motini ara:—

- (a) Kia mau tonu te perehi o Te Kopara.
- (b) Me tuku ki te Komiti Tumuaki (Standing Committee) te whakahaere.

Kua whiriwhiri te Komiti Tumuaki o te Pihopatanga o Waiapu i te tono a te Hui i Manutuke a kua whakaaetia hoki taua tono. Engari taua whakaaetanga mo nga wa e mohiotia ana tera e ea nga raruraru o te perehitanga. Mehemea ki te kore e kaha te iwi Maori ki te kimi oranga mo ta ratou pepa ka whakamutua te perehi. No reira e nga rangatira kia kaha mai ta koutou whangai i ta koutou mokai kia roa ai ia e ora ana ki te mau korero atu ki tou marae ki tou marae.

Ko te pepa nei naku na te Etita i whakawhanau mai i Nerehana i te Wai-pounamu. Ko tona ingoa i reira ko Te Kupu Whakamarama. Ko te kape tuatahi no Maehe 1898 i puta ai. I te 1899 ka tohia he ingoa hou mo taua pepa ka kiia ko Te Pipi-wharaua.

Ka mahue a Nelson i te Etita ka whakaturia ia hei minita ki Taranaki, ka tukuna atu ki Te Raukahikatea te Pipiwharaua perehi ai. Ka riro i tena wa ma Hapata Wiremu e manaaki taua pepa. Mehemea kaore te perehi a Hapata kua mate noatu te pepa nei. No muri rawa mai ka tohia ano he ingoa mo te pepa ko Te Kopara. Kaore ano he pepa ma te iwi Maori kia penei rawa te roa e rere ana me Te Kopara. He nui nga pepa a te Maori, Te Waka Maori, Te Tiupiri, Te Huia, Matariki me etahi atu. Kua matemate katoa era. Ka mutu te pepa whanui ona korero e ora nei ko tenei. Ko te morehu tenei, ko te oha a o tatou matua.

He inoi tenei ki nga rangatira o tena marae o tena marae kia tahuri koutou ki te kimi tangata hei tango i ta koutou pepa. Kua e waiho ma te tangata kotahi e tango te pepa a ma katoa e matakiki nga korero. E whai i ta te pakeha tikanga ka tango ai ia tangata ia tangata i tau kape i tau kape.

Pitopito Korero.

Waerenga-a-hika Kura.

Ko te Kura i Waerenga-a-hika e katia ana i te kore e rahi o nga moni hei whangai i taua kura i roto i enei ra e piki haere nei te utu mo nga kai me era atu mea e ora ai te Kura. Na te kaha o nga tangata whakaaro ki taua kura ki te mahi ki te Kawanatanga ka whakaaetia mai etahi rau pauna i te tau hei whakarite i nga moni e tu tonu ai taua kura. Engari ko taua moni a te Kawanatanga me whakahoki ano a te wa e piki ai te utu mo nga rihi o nga whenua o Waerenga-a-hika. Nui atu te koa o nga Maori mo te waimarietanga o ta ratou kura. He kura pai tenei inaianei. Kanui te whakamihhi o te tangata ki te pai o te whakatupu o nga tamariki o Waerenga-a-hika.

Tahua Hou.

Kua whakatuturutia e te Komiti Tumuaki o Te Pihop-atanga o Waipapu nga Tahua hou oranga minita o Haki Pei i runga ano i te tono a nga Maori kia peratia. Ko nga Tahua hou enei ara :—

Te Hauke £150. Pakipaki £110 (neke atu iti iho ranei)
Kohupatiki £32, Waipatu £36, Waimarama, £49.

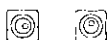
Te Hahi Me Nga Hainamana.

Tenei iwi te Hainamana kaore rawa e rangona nuitia ana e tatou a ratou mahi mo te taha ki te Hahi. Tera tetahi mihana kei roto i te iwi Hainamana e mahi ana o Poneke. He whare-karakia to ratou ake. Ko to ratou Hahi ko te Hahi o Ingarangi nei ano. Kei nga po Ratapu ka hui ratou. Ko to ratou kaute kei te 80 ki te 90. He kura Ratapu ano hoki to ratou e 30 a ratou tamariki kei te kura. I tenei tau ka huri nei e iwa nga tangata i iriiritia, tokowha nga mea i whakaungia. Ko a ratou moni ohaoha i a ratou karakia hui katoa £376. (Ka piiti te Maori !)

Na ratou ake i hoko te whenua hei tuunga mo to ratou whare-karakia i Poneke. Kua ea katoa nga nama o to ratou whare-karakia.

Haere mai ai to ratou minita i Poneke ki Haki Pei, ki Mahitaone, ki Otaki, ki Christchurch. Ko to ratou minita ko Mr Lee e hoki ana ki Haina i tenei marama. He minita hou to ratou kei te haere mai ara ko Rev Edward Lee. Ko tenei minita he tino Hainamana i paahi i nga kura nunui o Hongkong. He taitara hoki ona. No te Kirihimete o te tau 1919 ka whaka rikonatia.

He kura mahita taua tangata no tetahi o nga Kura nui o Hongkong.

Aroha a Hori Tupaea.

I puta he mihi ma te Komiti Tunuaki ki a Hori Tupaea mo tana aroha ki te Hahi, ara £100. Ko taua moni kua tukuna atu ki roto ki te Tahua Oranga Minita mo Te Hauke.

Hui Minita.

Kei te 8 o nga ra o Hepetema ka hui nga minita o te Pihopstanga o Waiapu ki Woodford House i Haweraka. Kei taua ahiahi ka kauhau a Rev E Lush o Akarana ki a ratou. I te 9 o nga ra e toru ana kauhau akoako i nga minita. I te Hatarei te 10 o nga ra he hui whiriwhiri i te Kotahitanga o nga Hahi ki reira ano.

Kura ki Te Rau

Kua tuturu te whakaaro o te Komiti kia hurihia a Te Raukahikatea hei Whare Kura ma te Hahi. Tokorua nga wahine matau kei te haere mai i Ingarangi, kei te moana inaianei, he taina he tuakana. Ko raua ingoa ko Misses Webb. He wahine tino matau enei mo te whakaako tamariki.

He Ao Hou.

Enei ra he wa whakawhanau houtanga i nga mahi o te ao. Ko nga tamariki kei te kura kua kite i te whakarereketanga o nga mapi o te ao. Kua hinga nga kingitanga o nga rau tau maha kua huri nei, kua maranga ake nga mana hou o roto o enei ra. Kua rite ki te kupu a Ihaia e ki ra "ko nga raorao katoa ka whakanekehia ake, ko nga maunga katoa me nga pukepuke ka whakapapakutia iho, ko nga wahi kopikopiko ka meinga kia tika, nga wahi taratara kia papaitairite." Kei muri i enei ahuatanga katahi "ka whakapnakinia mai te kororia o Ihowa." Kua tahuri tena iwi puta noa te ao ki te ata pauna i ana mahi kia kitea ai kei te tupu tika kei te heke haere ranei, Kua whakaritea e te Pirimia o Ingarangi te ao ki te tangata i taotu. Kei te takoto taua tangata kei te aue i te kaba o tana mamae. E ki ana taua Pirimia kotahi tonu te rongoa hei whakaora i tana mate, ara ko te ripeka o Te Karaiti. Ka rite ai te kupu a te Pirimia ki te himene a o tatou korona e rangi Maoritira i o ratou ra:—

"Na wai i whakamatea ai A Ihu toku kingi nui ?

Hei utu koa mo aku he Tona upoko i tukua

Koia te ra i pouri ai Kihai tihao ki te ao

I mate hoki te Atua Hei utu mo te tangata

Ka waiho ra hei tangi kau Ahea te aroha rite ai

Ahau e Ihu tangohia Hanga e koe he ngakau hou."

E te iwi Maori tena koa ata tirotiro ki to tatou ahuatanga i roto i enei ra. Kei te tipu tika ranei tatou ? Kei te whakapuaki ranei tatou i te kororia o Ihowa ? Kei konei te tino tohu e mohiotia ai to tatou tipu tika. E ki ana hoki Nga Whakatauki "Ma te tika ka kake ai te iwi, ma te hara ia ka ingoa kino ai nga iwi." He aha te mahi nui kei te whaia e te iwi Maori ? Ko nga mahi e tipu tika ai te iwi e whai kororia ai a Ihowa ! Ko nga mahi takaro ranei kaore nei he hua nui i roto. Kanui toku whakamiharo ki te kaha o a tatou tamariki i te marae o Tu, no te waimarietanga ki te hoki ora mai ki te kainga, takitahi nei nga mea i kitea e whakamoemiti ana ki te Atua. Ko te nuinga o ratou o tatou hoki o nga matua kei nga huarahi tawhito e haere ana, kei aua kai waipiro ra ano, kei aua purei moni, kei aua tuapu, ara kei nga mahi kaore nei he painga e puta ki te iwi kaore he kororia ki te Atua Tena maraunga tatou e te iwi. Tirotiro marire, kei te hangai ki hea te ihu o te waka o te iwi Maori ? Kei te piki ranei tatou, kei te heke ranei ? Pehea o koutou whakaaro ?

Nga Reta Tuku Mai.

WAIMARAMA,

July 22, 1921.

Ki te Etita ote Kopara.

E hoa tena ra koe e mahi mai na koe i tena mahi nui pai hoki a tatou E hoa mau e tuku atu ki te Kopara kia mauria atu kia R. T. K. taku whakautu mo tana reta i tuku ai ki te Kopara Nama 88 mo to maua whanaunga mo Wiremu Ratana E hara ite mea e tino tika ana maku e whakautu taua reta. E ngari i runga i taku whakaaro mo nga reta penei te ahua e tika ana maku e whakautu Note mea ko ahau tonu tetahi onga tangata e manaki ana ia Wiremui Ratana mete tikanga hoki. He nui toku whakabe ki toku hoa kia R.T.K. E hoa he aha te take i waiho ai e koe kia huri te aroaro o Ratana ka korero ai koe i to whakaaro. I tae a Tinana tonu atu a Ratana a i kite hoki koe i a ia. Kote taima tika tonu tena hei korerotanga atu mau i o whakaaro mo tona mahi kati waiho rawa e koe kia haere katahi hoki koe ka korero atu i muri o tona tuara He pai ke mehemea i korero korua koutou ranei kia ia he kanohi he kanohi.

He nui toku hiahia kia tutaki taua ki te aroaro o Wiremu Ratana a te kirihimete a mua mai ranei Hei reira koe korero ai io Whakaaro mote mahi a Ratana Hei reira hoki koe rongonā i aku whakautu. E hoa ki taku mohio kaua e waiho te kopara hei papa whaka-hehetanga ma taua i o taua whakaaro engari me kanohi me kanohi.

Heoi Kia Ora.

T. RENATA.

He Ropu Aroha.

I runga i te aroha o etahi o nga tangata o Heretaunga ki te rongu mate o etahi o nga pariha o te iwi Maori, me te uaua o te kitea o te moni hei awahina i nga mahi, taburi ana ratou ki te whakahaere ngahau Maori i roto i nga hoooro hei rapu moni hei tuku mo nga wahi mate. Ko te Kamupene he mea whiriwhiri i roto i nga tangata o Te Kohupatiki me Omahu me Te Waipatu. Kanui te pai o a ratou mahi. Huihui Katoa te moni kua tae atu ki te Tari o te Pihopatanga e £70. Kei te haere taua ropu ki Nepia a nga ra whakamutunga o Hepetema nei.

Nukuhanga Minita.

Ko te minita o Tokomaru, ara a Rev. E. Mohi Eruini, kua tae ki tona pariha hou ara ki Whakatane. Kua whakakotahitia a Ruatoki me Whakatane i te ruarua rawa o nga minita. I te Ratapu whakamutunga o Mohi Eruini ki Tokomaru kaore he ruma watea o te whare-karakia hei nohanga mo nga tangata, tu mai ana etahi o te whakaminenga i waho. I te karakia o te ahiahi pera ano te nui o te tangata. Nui atu te manaaki a nga tangata o Tokomaru i to ratou minita me tona hoa wahine, i runga ano i to raua kaha ki te awhina i o raua hahi tae noa ki era atu mahi e pa ana ki era hapu o ratou. He nui te tangi o nga hapu o Tokomaru mo te wehenga atu o to ratou minita. He maha nga ra i poro-poroaki ai o raua rangatira ki a raua. I tapaea atu hoki nga tohu aroha a te iwi ki a raua. I te po o te Ratapu ka karakiatia e Eruini tana karakia whakmutunga mo nga pakeha. Ki tonu te whare karakia i te pakeha. I te mutunga ka hui nga pakeha ki te Whare-mihana, a na te Hahi-watene na Mr. Oates i tuku te aroha a nga pakeha ki to ratou minita Maori, ara he mōni ta ratou i tapae ai.

He nui te mihi ki te kaha o tenei tangata o Mohi Eruini. Kaore ia i tae ki nga kura nunui. Nana tonu ia i ako. E mahi ana ia i nga mahi kawanatanga i Rotorua ka rongo nei ia ki te reo karanga i a ia ki nga mahi wairua. Whakarerea ake tana mahi haere ana ki Te Rau Karetī. I te 1913 ka tu hei rikona, i te 1915 ka nukuhia ake ki te turanga Piriti. I a ia e mahi ana i tana pariha kei te ako tonu ia i te reo Ingarihi. Ka whakaaro ia i tenei wa ki nga tono ki a ia hei kai-whakamaori. Ka uru ia ki te whakamatautau mo nga kai-whakamaori. I paahi ia i te hekene karaihe (ara 2nd grade interpreter). Kaore i rite tona hiahia i te hekene. No tetahi o nga tau ka uru ano ki te whakamatautau. Katahi ka wai-marie, ka whiwhi hoki ki te paahi karaihe. Koinei nga tohu o te kaha o te manawanui.

Ko te tumanako kia kaha te tipu hāere o nga mahi o te Hahi i roto i nga rohe o Whakatane o Ruatoki.

Te Hinota.

Ko te Hinota kei te Mane 12 o nga ra o Hepetema ka puare i te 2.30 p.m. Ko te kauhau i te karakia awatea o te Ratapu kei a Rev. G. B. Stephenson, B.A., M.Sc.

He Honore.

Kua tae te whakaatu ki a Takuta Te Rangihiroa (Dr. Buck) kua riro i a ia te paraihe a te Kura nui o Otakou (University) mo tana pukapuka i tuhituhi ai mo nga mahi a ringa a te iwi Maori inamata, me nga meiha o te Maori, ara te rahi o te mahunga, o nga waewae nga ringaringa me era atu meiha e rawe ana ki te takuta (Maori and Polynesian technology and anthropometry).

Ko taua paraihe he whakamahara ki a Te Mete (S. Percy Smith) Tukuna ai taua paraihe ki te tangata mohio ki te tuhituhi korero mo etahi take whanui e pa ana ki te tinana tangata, engari ko aua korero hei nga korero hou kaore ano kia kitea i mua atu e tetahi tangata. Kia ora koe e Te Rangihiroa mo tenei honore kua riro mai nei i a koe. Haere tonu to mahi. Ko te honore mou ka uhi mai ki runga i to iwi Maori. Ko etahi pakeha kanui te whakahawea ki te Maori. Engari ma te kaha o nga uri o te iwi Maori ki te kato mai i nga hua o te rakau o te matauranga o te iwi pakeha, ka whaihonore ai tatou. Kua kore i tirohia mai e te pakeha o tatou aroha o nga wa ka huri nei. Kua warewaretia nga manaaki a o tatou matua tae noa ki o ratou rangatira tangata. Heoi ano te huarahi e wehi mai ai te pakeha ki a tatou kei to tatou kaha ki te whai haere i nga hohonutanga o te matauranga. Nokonei i nui ai nga mihi ki to tatou takuta mo tana kaha ki te rapu haere i nga akoranga hou o roto o enei ra.

Whare hoko Paipera

Kua whakaritea e te Komiti Tumuaki o te Pihopātanga o Akarana kia whakapuaretia he Tari hokohoko Paipera, Rawiri Maori ki Akarana kia mama ai te tiki atu i nga pukapuka Maori i nga taenga atu ki Akarana.

Whakawa o te Kohuru i Ongaroto

Ka rua nga whakawakanga o Hakaraia te Kahu mo te kohurutanga o Patrick Richard Elliot i te Ratapu o te Aranga. Kaore i rite te whakaaro o te huri (jury) Kua karanga ano te roia o te Karauna kia whakawatuatorutia. Kei te Hupirimi kooti i Hamutana e whakawa ana.

Mo te Mate Poho me te Rewharewha me kai i te

WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE, 1/6, 1/9 patara.

Te Mihana i Meranibia.

Ko te Mihana ki nga Maori o nga moutere o Meranibia na Pihopa Herewini i timata. Kei Niu Tireni te Komiti Tumuaki hei whakahaere i nga huarahi oranga e tipu ai taua mihana. Kua puta te panui a taua Komiti he uaua te kitea o te huarahi e ora ai taua Mihana i enei ra i mau tonu ai te nui o te utu mo te kai, me te uaua o te kitea o te moni. He tima to te Mihana ko Te Southern Cross tona ingoa. He nui te moni e pau ana i te hoko waro me te whakaora i nga wahi mate o taua tima. Na te paanga mai hoki o te mate puru (flu) ki nga moutere ka pau nga moni £1,000 i te tiaki haere i nga iwi Maori. Kei te tono te Komiti ki nga iwi o Niu Tireni kia kohikohia mai he moni kia £5,000 i enei ra tae noa ki te 15 o Hepetemo. Ka enei moni hei hoko kai ma nga Kia whakaaako me a ratou tamariki me nga mihana e noho mate mai nei i te kore kai. Me pehea tatou te Maori mo tenei karanga ki te awhina i o tatou whanunga o nga moutere? He karanga na te Atua. Ina te kupu a Te Karaiti "Ki te whakainumia e tetahi, tetahi e enei mer nohinohi, i runga i te ingoa o te akonga, he pono taku e mea nei ki a koutou, e kore rawa ia e hapa i tana utu."

Nga ra o Te Marama.

Kua wareware haere i enei whakatupuranga i a matou nei nga mohiotanga o nga matua ki nga korero tawhito. Kua matemate nga tangata matau ki aua korero. Kaore i nui nga korero matau a o tatou tipuna i mahue iho ki a tatou; ko a ratou korero kei te mau noa iho ki te papakikokiko. Te matenga atu, mate katoa atu hoki nga korero. Ko te hiahia o nga kia-whakahaere i ta tatou pepa he perehi i nga korero matau onamata. Mehemea tera ano etahi tangata matau ki aua korero, nui atu to matou hiahia kia tukuna mai aua korero ma matou e perehi kia kore ai e ngaro i o koutou uri i muri i a koutou.

Tenei nga whakaatu a Te Matorohanga mo nga ra o te marama. Tenei hoki e mau ake nei nga whakaatu o nga moutere o te Moananui-a-Kiwa o nga ingoa o nga ra kia ratou hei whakariterite haere ma tatou.

Nga ra o te Marama.

Ki te Maori

(Na Te Matorohanga.)	(Na P. H. Tomoana)	Ki Tahiti, ki Rarotonga
1 Whiro	1 Whiro	1 Ohirohiti
2 Tirea	2 Tirea	2 Hoata
3 Hoata	3 Hoata	3 Hami-ami-mua
4 Oue	4 Ouenuku	4 Hami-ami-rotu
5 Okoro	5 Okoro	5 Hami-ami-mure
6 Tamatea-tutahi	Tamatea Ngana	6 Ore-ore-mua
7 Tamatea-turua	Tamatea Kani	7 Ore-ore-muri
8 Tamatea-tutoru	6 Tamatea Kai Arikī	8 Tamatea
9 Tamatea-tuwaha	Tamatea Whakapa	9 Ohuna
10 Huna	Tamatea Aio	10 Oari
11 Ari	7 Huna	11 Omaharu
12 Mawharu	8 Ari	12 Ohua
13 Atua	9 Maure	13 Ormaitu
14 Ohua	10 Mawharu	14 Ohotu
15 Oturu	11 Ohua	15 Omarae (full moon)
16 Rakaunui	12 Hotu	16 Oturu-tea
17 Rakau-matohi	13 Atua	17 Raau-mua
18 Takirau	14 Turu	18 Raau-rotu
19 Oike	15 Rakau-nui	19 Raau-muri
20 Korekore-tutahi	16 Rakau Matohi	20 Oreore-mua
21 Korekore-turua	17 Takirau	21 Oreore-rotu
22 Korekore-tutoru	18 Oike	22 Oreore-muri
23 Tangaroa-a-mua	19 Korekore Whiwhia	23 Taaroa-mua
24 Tangaroa-a-rotu	20 Korekore Rawea	24 Taaroa-rotu
25 Tangaroa-kiokio	21 Korekore Hahani	25 Taaroa-muri
26 Kiokio	22 Korekore-Piri ki Tangaroa	26 Otane
27 Otane	23 Tangaroa-a-mua	27 Oroomie
28 Orongonui	24 Tangaroa-a-rotu	28 Oroomaori
29 Mauri (he maurea ranei)	25 Tangaroa kiokio	29 Omutu
30 Mutu-whenua	26 Otane	30 Oterieo
	27 Orongonui	
	28 Mauri	
	29 Omutu	
	30 Mutuwhenua	

Ko nga ingoa o Tahiti o Rarotonga no te tau 1819 i perehitia ai.

Ka mohio ai tatou no te wa e ora ana nga tino tohunga o Tahiti i tuhituhia ai a ratou na ingoa mo nga ra o te marama.

He pukapuka ta Paraire Tomoana i tuhituhi ai mo nga ra o te marama, ko te taitara tenei "Te aroha o Rangi-nui kia Papatuanuku" o te tau 1921. Ko etahi o nga ingoa i rereke i ta Te Matorohanga i runga ake nei.

NGA KORERO O TE AO

Te Reta a Te Kingi

I te mutunga o te Hui a nga Pirimia o to tatou Emepaea i hui nei ki Ingarangi ki Paranihi, ka tukuna atu e ratou he reta mihi ki to tatou Kingi. Ko te whakahoki tenei a te Kingi mo taua mihi—

“He nui toku koa mo nga kupu mihi a te Kotahitanga e whakaatu mai nei i to ratou piri pono ki ahau me toku Torona. Nui atu hoki toku koa mo ta koutou whakaatu ko te Karauna te kai paihere i nga wahi katoa o to tatou Emepaea.

I kite tonu ahau i tenei ahua i toku taenga a-tinana ki nga wahi tawhiti o te ao e rerengia ana e to tatou haki.

Kua whakahoutia tenei ahuatanga i te wa o te Piriniha o Weiri i tae atu ai ki nga Tominiana ki nga Koroni o te Emepaea i enei tau e toru ka huri ake nei. Kaore e warewaretia te kaha o te manaaki i a ia.

Otira ko te tohu tino marama o te kotahi o te Emepaea ko te whakaaro kotahi i te wa o te pakanga i roto i nga tau e wha me te hawhe.

I te whai haere tonu ahau i nga whiriwhiri a to koutou Hui. Kei te miharo ahau ki a koutou whiriwhiri ki a nga Pirimia o nga iwi i nga wahi mamao o to tatou Emepaea. Ma te pai hoki o te tatu o nga take uaua ka pai ai te noho a nga iwi, ka mau ai hoki te rongomau i nga wahi katoa o te ao.

Me whakahmama nga tikanga e taea ai te whakahuhi o nga Pirimia i tena wa, a ma nga tangata matau e kimi mai nga huarahi hou hei whakatere i te tae o nga tangata i nga wahi tawhiti ki te kainga e karangatia ai te Hui.

Kei te mohio ahau ki te taumaha o koutou tinana i te nui o te mahi, engari kia mahara na te nui o te mahi ka kitea nga hua-rahi hou hei pikinga mo nga iwi ki te ora.

E mihi atu ana ahau ki a koutou, ara maua tahi ko te Kuini, mo ta koutou manaaki i a maua. Ma te Atua e tiaki nga mea ka wehe atu nei i Ingarangi, a mana ano hoki e arahi e manaaki a tae noa atu ki a ratou whanau ki o ratou kainga.

Ka mau tonu to matou aroha ki aku iwi ahakoa i te kainga, ahakoa kei tawahi o nga moana nui o te ao.

GEORGE R.I.”

Te Whakaaro Kotahi i Runga i Te Aroha.

“Era o koutou i ko—tikina atu, whakawhaititia mai. Kaati rawa te kopua nei.” Na Te Hapuku. Heretaunga, H.B.

Enei kupu torutoru e te iwi i tikina ake ai, na te ahua o nga tikanga o roto o te wa, ona kino ona pai, ona tau-mahatanga, ona rorohutanga ona akutotanga. He kupu hohonu enei otira ko te kaumatua nei anake te mea e tino mohio ana ki te tino tikanga o ana kupu. E kore hoki e ahei kia kiia te Kai-whakamaori e matau ake i te kai-whakapuaki. Ka hara mai ka ruha te tinana, ka tu-waha-roa te whakaaro i te tokonga a nga toto o nga ra o te tai-tamarikitanga; he tokotoko ki te tokotoko he hinengaro ki te hinengaro, he kanohi ki te kanohi; ka whakato nga ra, ka whaiti nga whakaaro, ka tau te mauri, ka marama te kanohi whaka-te-hinengaro, whaka-te-tinana, ka hotu te ngakau tangi. U! Ka puta te aroha ki ona tamariki, ki ona whanaunga, ki te iwi ka mahue iho ki muri, ka mahue ki te ao hou ki te iwi hou no *Tirake*. He wairua matau i te tohutohu i tenei Kaumatua mo nga ra kei te heke iho.

E toru nga tikanga nunui i roto i enei kupu. Tuatahi: “*Tikina*.” Tuarua: “*Whakawhaititia mai*.” Tuatoru: “*Te Kopua*.” Ko te kaupapa i whakaturia ai enei whakaaro e toru ko te aroha. O taua wa tae mai ki tenei ra, ka tae kei te rima tekau nga tau e huri ana te ao i whakapuakina ai enei kuku. He iti rawa pea nga moemoeatanga a nga Tohunga nui i tae mai ki roto i enei ra whakaatu ai. He moemoea pea ta Kiharoa! Engaringari pea a Te Potangaroa! Tera ano ranei ta Te Kooti! Tatou rapu noa i nga tikanga hou, e kore e matau i a tatou te hohonutanga o te matauranga o nga Kaumatua o nga Tupuna, ki te kahore tatou e hoki whakamuri, ki te rapu i o ratou tapuae tuatahi i hikoi mai ai ratou ki te takahi i te mata o te whenua, i runga hoki i nga kare-a-wai. Otira i te mea ka matau tatou he mohiotanga, he atuutanga ranei tera kua ngaro, a he pai nga hua i puta kia ratou, he aha te he o te hoki whakamuri, ki te taki i aua tapuae.

Te mea i ngaro, e kore e tika kia mutu te rapu. Te mea i huna me whakataki. Te mea i mahi me noho i runga i te tumanako. Te mea i rukea noatia, ka patai tonu te hinengaro, te whatitoka ranei ki te tuarongo:—He aha ra i penei ai?

Titiro ake tatou ki te korero tara o Tuhaepo. Ko tenei tangata i haere mai i runga i tetahi o nga waka, me tona taonga nui ara he piki monu e kiiia ana he kura. Te taenga mai ki nga takutai o Aoetaroa nei, ka kite mai i te Pohutukawa e whero atu ana (e ura atu ana), ka mahara he kura pera me tona. Katabi ka panga i runga i tona pohehe, he kura katoa enei mea. No te taenga mai ki uta, ka whatiia mai tetahi mona. Kaore i roa kua memenge i te ra. Katahi ka hoki te tangata nei ki te kimi i tona kura. Kaore kua kitea e tetahi atu tangata, ara e Mahina. No te tononga atu ka whakahokia mai e Mahina: "*E nawai te kura pae a Mahina kia hoatu ano.*" Ka mau tenei hei whakatauki tae mai ki tenei ra. He taonga tenei i moumoutia i runga i te whakaaro apo a te tangata kotahi. Hanepi ana ko ia ano. Koia te kura a Tuhaepo.

Otira ko te mahara pai na to koutou Tipuna na Tuhotoariki e mea ra, "*Ehara taku toa i te toa takitahi: he toa takitini taku toa.*" He whakaaro ra tenei ki te iwi. Ka pai! Na tenei o koutou Tupuna na Te Pakaru-o-te-rangi, he kaumatua manaaki i te tangata, ko tenei whakatauki:—*Huia mai tatou kia kotahi. Nau ko te rourou, naku ko te rourou ka ora te manuhiri.*" E tika ana kia kiiia ko te nupepa. Na reira te rourou ka tika. E kore e ora i te tangata kothahi. Engari te toa takitini.

Ko te whakatauki a to koutou tupuna a Taha-rakau:—*He ao te rangi ka uhia: He huruhuru te manu ka rere.*"

Enei whakatauki e toru i uru katoa i roto i nga kupu a Te Hapuku: Tuatahi: tikina, tuarua: whakawhaititia mai, Tuatoru: Te Kopua. Na te aroha i paihere koia i tika ai kia tangihia enei kupu marama, a kia whakahoutia hoki te whakatutuki i roto i tenei ra mo te ahuatanga o tenei o a tatou nupepa e tumanakotia nei hei reo arahi, ako hoki i te iwi, ki nga tikanga e puta mai ai he oranga pai ki te tinana, ki te hinengaro, ki te wairua hoki o te tangata kotahi tae atu ki nga ropu, ki te Iwi nui tonu ranei. Heoi ra ko te mea tino nui inaianei, i te mea ka timatatia nei tenei Nupepa a tatou, ka noho atu nga kai-hautu i runga i te tumanako kia rite mai te aki i te hoe, kia tangi wiwini, kia tangi wawana i te mea kua ta-u te ra ki te Maoritanga. Ko te pokeka o Taha-rakau i pataitia ra, a utua atu ra "*E roa raro, e tata runga*", kua kiri-hipitia inaianei, na reira kia kaha mai.—P.H.T.

Ko nga reta, me nga tono mo Te Toa Takitini me nga moni me tuku mai ki a REV. F. A. BENNETT, HASTINGS.

Mo Hepetema nga whakamarama.